

ANUL IX, Nr. 111 — DECEMBRIE 1964
Kislev—Tevet 5725
כסלו — תבט'ה
Prețul unui exemplar lei 0,75

APARE LUNAR

București, str. D. Racoviță nr. 8
Raionul 23 August
Telefon: 13.25.33

CĂLĂTORIA ÎN STRĂINĂTATE A EMINENȚEI SALE O. ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

După vizita în Elveția, unde a participat la o reuniune evreiască internațională Eminența Sa d. Șef rabin și d-na dr. Rosen au plecat spre Israel unde au sosit în ziua de 2 noiembrie a.c.

Presa israeliană s-a folosit de prezența în această țară a d-lui dr. Moses Rosen pentru a publica articole și interviuri în care se scoale în evidență libertățile religioase de care se bucură populația evreiască din R.P. Română.

Astfel, ziarul „HaTofet” a publicat un interviu pe care d. dr. M. Rosen l-a acordat unui redactor al ziarului. Prezentând cu încredință personalitatea Șef rabinului cultului mozaic din R. P. R. ziarul arată că d. dr. Moses Rosen este o figură eminentă a judaismului, bucurându-se de stimă și respect atât din partea coreligionarilor săi, cât și a opiniei publice din țară. Autorul subliniază că d. dr. Moses Rosen este un om cu vaste cunoștințe, vorbind curent mai multe limbi, printre care și limba ebraică.

Răspunzând întrebărilor puse, Eminența Sa a arătat că obștea evreiască din R.P.R. se bucură de libertăți religioase depline. În țară așezăminte de cult funcționează normal, cerințele rituale ale credincioșilor sunt satisfăcute. În toate cazurile autoritățile din întreaga țară manifestă solicitudine față de problemele cultului mozaic.

În ziua de 9 noiembrie a.c. d. dr. Moses Rosen a asistat la punerea pietrei funerare pe mormântul mamei d-sale, rabinerîn Taube Rosen, în cimitirul din Ierusalim.

O FIGURĂ PROEMINENTĂ A JUDAISMULUI DIN ROMÂNIA

Doctorul Moses Gaster este fără îndoială una din cele mai proeminente figuri ale judaismului din România. Spirit enciclopedic, de o cultură cu totul neobișnuită, înzestrat cu o nepotolită sete de cunoaștere și cu o uriașă pulere de muncă, Moses Gaster ne apare în perspectiva timpului asemenea personalităților deosebite din epoca Renașterii. Timp de aproape șase decenii a desfășurat o activitate neobosită în cele mai diferite și mai surprinzătoare domenii ale culturii, istoriei și filologiei, profesor și folclorist, rabin și publicist, cercetător neobosit al trecutului literar și militant temerar pentru progres social, orator strălucit și talmudist subtil — iată altele și altele ipostaze în care geniul lui Gaster s-a manifestat din plin, spre uimirea și nemărginita admirație a contemporanilor.

Cadrul limitat al unui articol de revistă nu poate, firește, cuprinde dimensiunile unei atât de complexe și proeminente figuri. De aceea, la a 25-a comemorare a morții sale, ne vom mărgini a schița aici, fie și foarte sumar, conturul acestei remarcabile personalități, care a înscris o pagină de onoare în istoria judaismului din România.

Moses Gaster s-a născut la București, în anul 1856. Primele studii le face aici; apoi, atras de curentul pentru studierea valorilor iudaice, pleacă în Germania și devine student

al seminarului teologic din Breslau. E remarcat de profesorul Graetz, cu care a colaborat la pregătirea celebrei sale *Istorie a evreilor*. În anul 1881 primește diploma ra-

bică, deși — după propriile sale mărturisiri — nu se gândise la cariera rabinică.

Concomitent cu studiile iudaice, tânărul Gaster continuă cercetările, începute la București, în domeniul filologiei și folclorului românesc, țărâmură pe atunci puțin explorată. În anul 1877 i s-a acordat diploma de doctor în filozofie pentru o teză care a marcat o cotitură în studiul limbii române.

Revenit la București, Gaster este numit, în anul 1881, conferențiar la catedra de istorie și literatură română. Deține funcția de inspector general al școlilor și de membru în consiliul didactic al profesorilor, iar apoi e ales în conducerea Ateneului, pe atunci cel mai înalt for științific al țării. Referindu-se la activitatea sa din acea perioadă, ziarul „România” din 14 februarie 1884 scrie: „Gaster a ridicat instituția aceasta la demnitatea unei academii.”

În anul 1883 apare importanta sa lucrare *Literatură populară română*, care a făcut o puternică impresie, fiind considerată un eveniment cultural. Șapte ani mai târziu a fost urnată de monumentală operă *Crestomația română*, rodul unei activități laborioase de 10 ani și pe care Gaster a continuat s-o completeze până la moarte. Aceleași perioade îi aparțin traducerea cărții de rugăciuni din ebraică în limba română, precum și colaborarea regulată la „Anuarul pentru israeliți”.

Paralel cu studiul limbii și culturii române, Gaster se consacră studiului limbii și folclo-

(Continuare în pag. 4-a)

IOSEF ȘI FRAȚII SAI

Cititorului avizat titlul acestui articol îi va sugera, desigur, turburătoare asociații literare. Pe ecranul memoriei apare pe primul plan figura proeminentă a lui Thomas Mann. Pe la jumătatea deceniului al treilea, într-o epocă zbuciumată și tragică, atunci când ciurma brună contaminase inima Europei, marile scriitori germani s-a aplecat asupra episodului biblic în care apare Iosef și frații săi, realizând nu numai o monumentală operă literară, ci și un nobil act de solidaritate cu cei prizonieri și supuși tuturor lăzărelelor. „Iosef und seine Brüder,” a căpătat astfel zălogul unui act de strălucit umanism, care plasează opera scriitorului nu numai pe orbita istoriei literare, ci a istoriei pur și simple.

Dar figura lui Iosef și peripețiile vieții sale sînt deopotrivă de vii și de bogate în înțelesuri pentru oricine a parcurs oreada paginile biblice.

La început, biblia ni-l înfățișează pe Iosef ca pe un tânăr de 17 ani, feciorul preferat al bătrînului lui Iacob, un adolescent cu ochii mari și negri, „mîndru la făptură și frumos la chip”, fire profund poetică, „visător și tîlmăcitor de vise”. Vraja, farmecul singular al personalității sale ne înăduie că un parfum subtil și ne urmărește pînă la capăt.

În cadrul idilic în care se desfășoară viața patriarhului Iacob și a gîteii sale, prezența lui Iosef nu este însă numai o sursă de poezie, ci și cauza unei drame cu vaste implicații. Frumusețea, farmecul personal, succesul, nu trezesc numai admirație, ci și umbra ei sinistră — invidia. Rosi de invidie, fiii lui Iacob pun la cale pîierea fratelui lor și numai în ultima clipă tresărită de umanitate a unuia dintre ei împiedică un act ireparabil. Iosef este zvrîlit într-o groapă adîncă, apoi e vîndut unor negustori de robi, e dus în Egipt, vîndut din nou; din nou e victima unor josnice îneltiri, din nou e zvrîlit în groapa unei temnițe. Valurile răutății și ale invidiei îl înconjoară din toate părțile pîind gata-gata să-l acopere cu totul. Dar chiar și atunci Iosef rămîne mereu Visătorul care în mijlocul foamei, al nedreptății și al locurilor destinului păstrează nostalgia locurilor natale, a stelelor și a dreptății.

Și iată cîm steaua lui Iosef se înalță luminosă: din fundul temniței întunecoase e ridicat pînă la rangul suprem de vice-rege. Ceasul gloriei și al împlinirii a sunat pentru el și visătorul romantic devine conducătorul lucid și înțelept prin grija căruia țara e cruțată de chinurile foametei. Înțelepciunea, clarviziunea lui Iosef sînt acum evidente pentru toți. Robul de ieri, vice-regele de azi trăiește clipa apoteozei.

(Continuare în pag. 2-a)

V. R.

CENTENARUL SINAGOGII „MALBIM”

Unul din cele mai cunoscute așezăminte religioase din București împlinește o sută de ani. De o sută de ani lăcără sacră aprinsă de către una din figurile proeminente ale judaismului din România are lăcăr încalcat, luminind viața credincioșilor. Dacă ar putea vorbi, zidurile sinagogii ar povesti o istorie minunată — istoria altor generații care s-au perindat prin acest lăcăr sfînt, a mîrilor de studii care au petrecut aici zile și nopți fără șir aplecări cu evlavie asupra străvechilor folioare, a ilustrelor personalități rabinice al căror verb inspirat a comentat și interpretat în clip strălucită textul învățăturii eterne. De pe amvonul acestei sinagogii și-a rostit multe din predicile de neuitat gaonul Meir Leibiș Malbim, de aici a răsunat cuvîntul inspirat al dr.-ului Iacob Niemirower, aici — continuînd o tradiție sfîntă — rostește tradiționalele predici de Sabat Suva și Sabat Hagadol, Eminența Sa d. dr. Moses Rosen, Șef rabinul cultului mozaic din R.P.R.

De o sută de ani activitatea sinagogii Malbim se desfășoară în spiritul marelui ei ctitor, care în actul de fundație, ce se păstrează în arhiva ei, a scris cu propria sa mînă:

„Onorați și slăviți acest lăcăr sfînt în timpul zilei și faceti ca nici noaptea să nu se stingă lumina învățăturii. Ziua să oficiem rugăciuni, iar noaptea s-o consacram adîncirii învățăturii înțelepților noștri...”

„Un om învățat, conșcător al învățăturii, să învele pe cei ce vor să știe, ridicînd și preaslăvind astfel Tora noastră.”

„Casa aceasta numească-se Beth Hamidrasha. Deschise să fie porțile sale atît pentru locuitorii orașului nostru, cît și pentru oaspeții veniți de oriunde. Reverse D-zeu harul divin asupra ei. Sălășluiească aici cultura și binefăcerea.”

Sinagoga a fost clădită în anul 1864. Ea poartă numele marelui și neuitatului învățat gaonul Meir Leibiș Mallim, născut în anul 1809, săvîrșit din viață în 1879, care a păstrat obștea evreiască din București începînd din anul 1860. Mare talmudist și exeget, el este autorul mai multor comentarii biblice, fiind considerat o mare autoritate talmudică.

Sinagoga a fost renovată în anul 1904 iar în anul 1928 a fost reclădită și mărită. În decursul celor o sută de ani, nu s-a clintit nimic nici din „clipul de zidire și împodobire” și nici din cel de „săvîrșire de rugăciuni”, păstrîndu-se datinile tradiționale, potrivit cu îndemnul marelui rabin.

Serviciile religioase se oficiază zilnic. În cadrul sacru al sinagogii se țin cursuri pentru predarea învățăturii sfînte, conferințe și prelegeri cu caracter religios etc. Biblioteca dispune de un mare număr de volume ebraice, reprezentînd cele mai de seamă opere de cultură clasică iudaică.

SERBĂRI DE HANUCA

Și în acest an Hanuca a fost întîmpinată cu bucurie și sărbătorită cu fastul tradițional de obștea evreiască. Timp de o săptămînă, în casele credincioșilor s-au aprins scări de seară luminăre festive, au răsunat cîntece și s-au desfășurat străvechile jocuri.

În sala de festivități a templului coral din București a avut loc în ziua de 3 decembrie 1964 tradiționala adunare de Hanuca. Au participat conducătorii Federației Comunităților Evreiești (M.) și ai Comunității Evreilor din București, rabinii, haliami, comiteele sinagogilor etc. D-nii rabinii I. M. Zalman și J. Almulay au rostit predici festive, iar d. av. Daniel Segali, președintele Comunității Evreilor (M.) din București a vorbit despre semnificația sărbătorii de Hanuca. Dl. prim cantor A. Gutman a intonat binecuvîntările de Hanuca și a executat cîntece festive.

În ziua de 6 decembrie 1964 (Zos Hanuca) a avut loc la templul coral serbarea de Hanuca, la care au participat numeroși credincioși.

Serviciul divin a fost oficiat de prim cantor A. Gutman, acompaniat de orgă și de corul elevilor școlilor de Talmud Toră. Predica festivă a fost rostită de d. rabin I. M. Zalman.

Într-o atmosferă solemnă au fost aprinse luminările iar corul a executat cîntecele tradiționale.

Memoriile lui Dubnov

Opera lui Simon Dubnov și în mod deosebit monumentală sa *Istorie universală a poporului evreu* reprezintă una din cele mai originale, mai remarcabile contribuții la tezaurul culturii evreiești. Toți acei care au luat cunoștință de această lucrare de mari proporții nu au putut să-și ascundă uimirea și admirația pe care au resimțit-o față de autorul ei. Lucru lesne de înțeles, dacă înțelegem seama că în opera sa Dubnov înfățișează istoria poporului evreu de-a-lungul a patru mii de ani, de la alcătuirea sa ca popor și până în zilele noastre. Pas cu pas, istoricul urmărește și reconstituie pe baze științifice viața poporului începând din antica lădceie, din Egipt și apoi — după cucerirea Iudeii de către legiunile romane — din toate ăzările, țările și continentele unde trăiesc sau au trăit cîndva evrei.

Din propriile sale mărturisiri știm că Dubnov a lucrat la această operă peste 30 de ani. Dar chiar cunoscînd răstimpul îndelungat în care a fost creată opera, rămîne încă de neînțeles felul cum un singur om a putut aduna, ordona și sistematiza un atît de uriaș material faptic, fără a mai vorbi de munca de redactare propriu zisă.

În lumina acestei remarcabile opere — ce-și găsește cu greu corespondenți în alte istoriografii — apare lesne de înțeles interesul excepțional pe care-l trezește tot ce se leagă de numele autorului ei. O contribuție dintre cele mai de seamă la cunoașterea omului și la o mai profundă înțelegere a operei sale constituie apariția recentă, într-o editură new-yorkeză, a memoriilor lui S. Dubnov. — „Cartea vieții mele”.

Parcurgînd cele trei volume de memorii, cititorul descoperă un Dubnov inedit, capătă criterii mai ample pentru a-și înfățișa fizionomia acestei personalități remarcabile. Istoria a fost tărîmul principal dar nicidecum singurul pe care s-a manifestat talentul neobișnuit al lui Dubnov. Activitatea publicistică și-a început-o ca critic literar. Înzestrat cu un simț subtil pentru poezie, cu o adîncă înțelegere pentru artă, Dubnov a fost toată viața însetat să se adape la izvoarele culturii și științei. Cititor neobosit al operelor în original al măiestrilor literaturii ruse, franceze, engleze și germane, Dubnov avea totodată temeinice cunoștințe în domeniul filozofiei, psihologiei și — se înțelege — al istoriografiei.

Istoricul scria cu egală ușurință în limbile rusă, germană, idiş și ebraică. Se știe că primele sale lucrări le-a scris în limba rusă. Mai tîrziu, el și-a scris operele în limba idiş, iar lucrarea „Istoria hasidismului” — în ebraică.

Dar memoriile lui Dubnov nu constituie numai pagini autobiografice; ele sînt deo-

potrivă o deosebit de importantă contribuție la cunoașterea istoriei contemporane. Acoperînd un răstimp lung de 60 de ani — de la 1875 pînă la 1933 — epocă de mari prefaceri în lume și de modificări structurale în viața poporului evreu — memoriile ne înfățișează un număr uriaș de fapte, evenimente și oameni care au avut un rol activ în desfășurarea istoriei.

Volumul al treilea, care, cuprinde perioada 1922—1933, pe cînd Dubnov a locuit la Berlin, aduce contribuții prețioase la istoria apariției și ascensiunii nazismului. Multe din aceste pagini sînt reproduceri din jurnalul intim și astăzi, în perspectiva evenimentelor ce s-au succedat, pot fi considerate adevărate profeții.

De un tragism zguduitor, ca însăși viața și moartea de martir a istoricului, este istoria acestei ultime opere a lui S. Dubnov. Primele două volume le-a scris la Berlin și Riga și ele fuseseră inițial menite să apară de-abia după moartea autorului. Dar desfășurarea dramatică a evenimentelor ce se precipitau l-au determinat să revină asupra hotărîrii inițiale și să consimtă la publicarea memoriilor.

Volumul al treilea l-a terminat la Riga, în februarie 1940, pe cînd diviziile hitleriste se pregăteau să-și înceapă marșul lor nemi-

tor. Cartea a mai apucat să fie tipărită, dar nu a mai putut fi difuzată. Ca prin minune un exemplar a putut fi salvat de la distrugere și expediat dincolo de ocean. Exemplarul acesta salvat a servit acum la retipărirea memoriilor.

Din mărturiile puținilor supraviețuitori se cunosc împrejurările în care a murit marele istoric. El a împărțit soarta celorlalți evrei din orașul ocupat de naști, îndurînd cu ei toate suferințele și umilințele născocite de dușman. Împreună cu ei a pășit pe drumul amar al ghetoului și apoi pe ultimul drum — al exterminării. Devotat pînă la capăt misiunii sale de istoric, el și-a păstrat neștirbită demnitatea și conștiința clară. Pășind în convoiul morții, zguduitor de tragică înfloritoare la care era nu numai martor ci și victimă, el a strigat: „Evrei, liniște minți totul, notați tot, povestiți totul!”

Aceasta au fost ultimele cuvinte ale lui Simon Dubnov.

V. ISAC

SALOM ALECHEM ÎN ROMÂNIE

În Editura pentru literatură universală a apărut în traducere românească romanul lui Salom Alechem „Stele răzbitoare”. Traducerea e semnată de Olga Brateș și Meier Sternberg.

Din străvechi izvoare

PIETRELE PREȚIOASE ÎN BIBLIE

Arta șlefuirii pietrelor prețioase era bine cunoscută în lumea antică. Mărturie despre acest lucru sînt numeroase referiri ce se găsesc în scrierile sfinte și care arată că pentru vechii evrei pietrele prețioase simbolizau frumusețea, valoarea și durată.

Primul patriarh, Avraam, purta la gît un talisman făcut dintr-o piatră prețioasă, despre care legenda spune că avea însușiri miraculoase. La nașterea fiului său Ismael, patriarhul Avraam a dăruit lui Hagar nestemate mari „mai strălucitoare ca lumina soarelui”. Mai tîrziu, cînd Eliezer a pețit-o pe Rebeca pentru fiul stăpînului său, Ithac, i-a oferit în dar un inel în greutate de jumătate șekel și două brățare de aur de 10 șekeli.

Cercetările arheologice arată că Palestina

antică era lipsită de surse de pietre prețioase, cu excepția minelor regelui Solomon. Nestematele erau aduse de neguțătorii ce veneau cu caravanele din Babilon, Saaba și Tyr. În perioada construirii templului, corabia lui Hiram i-a adus lui Solomon „Jemă de santal și pietre prețioase” din țara Orlului. La rîndul ei, regina din Saaba i-a adus în dar 120 talanți de aur și nenumărate pietre prețioase.

Tronul regelui Solomon, considerat drept una din minunile lumii antice, era poleit cu aur de Ofir și împodobit cu smaralde, rubine, berile, perle și alte nestemate.

Din aur și pietre scumpe erau făcute multe din obiectele de cult din templu. Astfel, fiecare din cele 7 brațe ale Menorei — marile candelabru era împodobit cu 25 perle și 200 pietre prețioase.

Vestimentele marelui preot erau de asemenea bogat împodobite. Pieptarul ce-l purta în timpul oficiilor avea 12 nestemate mari simbolizînd cele 12 triburi ale vechilor iudei. Cercetătorii moderni au stabilit că aceste pietre prețioase erau: beril, calcedonia, diamant, smarald, hiacinț, lapizlazzur, onix, safir, sardonix, topaz și turcoaz. Istoricul Ioseph Flavius, descriînd îmbrăcămintea marelui preot, reproduce credința răspîndită printre iudei că pietrele de pe pieptarul marelui preot răspundeau o lumină orbitoare atunci cînd D-zeu era prezent la sacrificiile din templu. Această lumină putea fi zărită la mari depărțări.

Referiri despre nestemate găsim — firește — în textele în care e vorba de femei. Așa, de pildă, un text vechi afirmă că fiica faraonului Egiptului, în dorința de a-1 ține lîngă dînsa pe regele Solomon, a întins deasupra patului un baldachin bătut cu perle și diamante, ce străluceau ca stelele de pe cer. Cînd regele s-a deșteptat din somn a zărit aceste stele și crezînd că e încă noapte s-a culcat la loc, zăbovind așa pînă la ceasurile patru după masă.

În cartea Esterii se arată că atunci cînd s-a prezentat la palat în fața regelui Ahașveres era îmbrăcată într-o rochie de mătase brodată cu fir de aur de Ofir.

SĂRBĂTORIREA CENTENARULUI LITERATURII IDIȘ LA T.E.S.

Un mare număr de iubitori ai cuvîntului idiş s-au adunat în ziua de 1 noiembrie 1964 în sala Teatrului Evreiesc din București spre a participa la sărbătorirea centenarului literaturii moderne evreiești.

Publicul a ascultat cu interes expunerea d-lui S. Rubinger despre scriitorul M. Moïser Sturim, bunicul literaturii idiş și despre prima sa operă literară, „Omulețul”, apărută acum o sută de ani.

A urmat un program artistic la care și-au dat concursul artiști: Beno Poplicher, A. Neumarc, Manó Ripel, Moise Balan, Iulian Schwarz, Beatrice Simovici și Ruth Schneker.

IOSEF ȘI FRAȚII SAI

Urmare din pagina 1

În această clipă de neuit, în decurii fastuos al polatului Iaronilor, are loc recederea dintre Iosef și frații săi. La început aceștia nu-l recunosc: cum ar fi putut să-și închipuie măcar că personajul acesta atotputernic, de care depinde viața și moartea a milioane de supuși, este unul și același cu fiăcăul visător și romantic pe care, cu mulți ani în urmă, incidia lor l-a prăvălit în groapa cu fiare din inima pustului arzător? Dar Iosef i-a recunoscut din prima clipă, căci el nu are nume ochi negri, ci și o privire pătrunzătoare.

Din ziua aceea nefastă cînd frații săi l-au hărăzit pieririi au trecut mulți ani. Peste capul lui destinul a îngrămădit nenorociri și suferințe fără număr. Timpul și depărtarea l-au finit despărțit de ai săi, dar el nu i-a uitat, nu s-a înstrăinat și în ceasul revederii inima lui bate caldă și iubitoare pentru frații săi. Cupa prea plină a emoției se revărsa. Iosef se dezoalău fraților săi și plîngînd cu glas puternic îmbrățișează și sărută pe fiecare dintre ei. Lată-l cîștinînd apoi în fața fraților peste măsura de turbură. Din gura lui nu ies vorbe de dojană, ci cuvinte de iubire și de dragoste frățească. Și nămeaș de cuvintele sînt urmate de fapte. Iosef își copleșește frații cu daruri scumpe, trimîndu-i să ducă marea veste lui Iacob și să se întoarcă apoi spre a locui în țara Goșen, spre a se bucura de belșugul pămîntului.

Iosef și frații săi — unul din cele mai dramatice și mai furtunoase episoade ale primei cărți a bibliei. Dragoste paternă, iubire filială, invidie, ură, speranță, desperare, bucurie — simfonia primordiale și eterne ale omului euliesc în acest episod, ca într-o amplă simfonie a lui Beethoven. Și la fel ca în simfoniile titanului muzicii, finalul e generos, vibrant, străbătut de un suflu de caldă umanitate.

Iosef și frații săi — admirabilă lecție de solidaritate, pe care lectura capitolelor din biblie ne-o împropățează în această perioadă a anului.

CĂRȚI

Porțile pădurii

În editura porisiană „Le Seuil” a apărut noul roman al tînărului scriitor Elie Wiesel, originar din Transilvania, „Porțile pădurii”. Învîntînd în fața cititorilor un episod zguduitor din viața celui de al doilea război mondial și anume exterminarea de către naști a populației corelești din partea de nord a Ardealului, autorul înfățișează totodată actele de umanitate ale unor oameni simpli, țărani, pădurari care nu au pregetat să vină în ajutorul victimelor. Cartea are multe implicații filozofice căci — după cum remarcă criticul literar al ziarului Le Monde — cele două mari dimensiuni ale misticii iudaice, dialogul personal dintre om și D-zeu și așteptarea lui Mesia domină deopotrivă și gîndirea autorului ca filozof și imaginația sa ca poet.

Caracteristic pentru viziunea filozofico-poetică a autorului sînt următoarele două pasaje din cort. Primul, este un dialog între unul din personajele principale, Grigore și un rabin. — După toate cîte ni s-au întîmplat, cum de mai poți crede în D-zeu? La care rabinul, cu un zîmbet înțelegător pe buze, răspunde: — După toate cîte ni s-au întîmplat, cum ai putea să nu crezi în D-zeu?

Al doilea pasaj, un fel de concluzie la o dispută pasionată privitoare la Mesia, este semnificativ pentru mesajul de umanitate al cărții. „Puțin interesează dacă Mesia va veni sau nu. Ne vom descurca și fără el. Nu va fi un chip anume, căci va avea mi de chipuri. Mesia nu este un singur om, ci toți oamenii. Și atîta timp cît vor exista oameni, va fi și Mesia.”

Istoria bibliei

Literarea lui Frederic Kenen, „Istoria bibliei” a apărut de curînd într-o nouă ediție. Autorul înfățișează felul cum a fost scrisă cartea cărților și cuprinde un istoric al editării bibliei de la începuturile ei pînă în zilele noastre.

Noua ediție cuprinde un capitol nou care se ocupă de recentele descoperiri arheologice inclusiv manuscrisele de la Marea Moartă.

Povestiri populare ebraice

La Ierusalim a apărut o culegere de povestiri populare ebraice. Volumul cuprinde un număr de 71 povestiri, culese de la 32 povestitori populari, evrei din Maroc.

Istoria ghetoului din Roma

În capitala Italiei a apărut *Istoria ghetoului din Roma*, un amplu studiu de Atileo Milane. Cartea cuprinde perioada dintre anii 1555—1870 cînd evreii din acest oraș au fost nevoiți să trăiască în ghetou.

De-a-lungul celor peste 500 pagini ale cărții, autorul ne prezintă ghetoul nu ca un loc de mizerie și suferință, ci ca o comunitate unită și solidară, profund atașată tradițiilor și ferm hotărâtă să supraviețuiască.

Interesantă este observația că deși evreii au trăit peste trei secole într-un spațiu strîmt, într-unul din cele mai insalubre cartiere, rezistența lor la boli și epidemii a fost mai mare decît a celorlalți locuitori, deoarece în ghetou se respectau cu strictețe regulile morale și igienice prescrise de Tora.

A făcut istorie, a scris istorie...

La Londra a apărut o nouă istorie a evreilor, în 5 volume. Dincolo de valoarea ei științifică, apariția acestei lucrări merită a fi revelată și pentru valoarea ei simbolică, întrucât autorul ei, pastorul Paul Borchsenius nu s-a mângâiat numai să scrie istorie, ci în măsura puterilor sale s-a străduit să contrarieze în desfășurarea ei, torul Paul Borchsenius nu s-a mângâiat din grupul de luptători din rezistența daneză care a jucat un rol activ în acțiunea de salvare din ghiarele nazistilor a evreilor din Danemarca. Această acțiune constituie o pagină glorioasă din istoria celui de al doilea război mondial.

„Era în toamna anului 1943. Într-o dimineață, cineva bătu la ușa pastorului din Randers. Era unul din conducătorii rezistenței, care-i spuse: „Ți s-a încredințat misiunea de a scoate evreii din Hollanda, căci în următoarele două zile ei urmează a fi deportați de nazisti. Noi nu cunoaștem adresele tuturor, dar d-lă trebuie să-l găsești și să organizezi salvarea lor.

Cu un taxi închiriat, pastorul cutreără orașele și satele hollandeze, vestind-i pe conducătorii comunităților evreiești de pericolul iminent. În cursul nopții, grupuri de evrei fură suși pe ambarcațiunile unor pescari danezi și transportați în

DISCUȚIE PE O TEMA TRAGICĂ

Destinul tragic al celor șase milioane de evrei exterminați de nazisti în anii celui de al doilea război mondial a fost readus în discuție de o anchetă întreprinsă de un ziarist israelian. Cum a fost posibil ca lumea să tacă în timp ce călăii lui Hitler nimiceau milioane de evrei? Nu are, oare, tăcerea aceasta, ca și tăcerea cu care este primită acum recrudescența neo-nazismului în unele țări din apus cauze mai adânci? Iar nepuțința pe care masele de evrei au arătat-o față de călăii hitleriști a avut, oare, numai cauze obiective sau și unele cauze subiective?

În răspunsul său, dr.-ul Nachum Goldman, președintele Congresului Mondial Evreiesc, a arătat că principala cauză a tăcerii puterilor occidentale în anii cumpănați ai masacrelor hitleriste a fost politica nefastă a concesiilor, a „îmblițirii“ nazismului. Dacă nu era această atitudine capitulară, călea lui Hitler ar fi putut fi barată înainte ca el să fi avut timp să-și împlinească planurile sale secrete. Nimeni nu are dreptul să desconsidere această lecție a istoriei. Se impune cea mai mare vigilență, pentru a asigura că niciodată o asemenea catastrofă nu se va mai abate asupra poporului evreu și a întregii umanități. Iată de ce este nevoie să se riposteze cu cea mai mare energie la orice încercare de reînviere a nazismului. Mai departe dr. Goldman respinge cu cea mai mare hotărâre părerea unora că evreii nu ar fi opus rezistență ucigașilor hitleriști. În condițiile de atunci din ghetouri și lagăre de concentrare nu era de așteptat o rezistență activă. Și totuși, chiar și în acele condiții, am avut eroica răscoală a ghetoului din Varșovia, precum și alte răscoale în ghetouri și lagăre din Letonia, Belorusia și Polonia. În alafă de asta, peste tot evreii au opus rezistență pasivă față de hitleriști, păstrându-și neș-

lirbite credința, demnitatea și voința de a supraviețui.

Dacă e vorba de critici, ele trebuie adresate conducătorilor evrei din țările democratice din vest, care au refuzat multă vreme să recunoască pericolul nazist, au ignorat avertismentele și nu au reacționat cu toată energia față de atrocitățile. Într-un cuvânt — a remarcat dr. N. Goldman — se poate spune că ceea ce s-a întreprins în țările democratice împotriva nazismului a fost insuficient și tardiv.

În răspunsul său, profesorul Iacov Talmon, de la universitatea din Ierusalim, a făcut o amplă incursiune istorică, încercând să definească rădăcinile nazismului. După ce arată răspunderea pentru răspunderea antisemitismului ce revine unei părți a bisericii germane, unor gânditori conservatori etc., prof. Talmon subliniază că romanticismul german a exaltat dintotdeauna „supraomul“, pentru care obișnuitele norme ale moralei nu ar fi obligatorii. Toate acestea au contribuit la apariția sadismului hitlerist, care folosindu-se de tehnica modernă a dus la crematoriile și camerele de gaze. S-a ajuns până acolo ca întreprinderi germane de prim rang să se concureze, fiecare câștigându-și ea aceea care s-a obținut comanda de gaz pentru Auschwitz...

Cu privire la comportarea evreilor în lagăre și ghetouri, prof. Talmon a răspuns: „Eu nu am fost printre victime și nu știu, nu pot să știu, cum m-aș fi comportat în locul lor.“ Totodată el a arătat perfidia diabolică a hitleriștilor, care au căutat să-și amăgească victimele până la ultima clipă, pentru a le dezarma.

O altă personalitate solicitată, A. Avriel, a fost înclinată să atribuie pasivitatea pe care lumea occidentală a arătat-o mult timp față de ororile naziste caracterului abominabil, depășind orice imaginație,

al acestor crime. „Fărădelegile comise de nazisti în țările cotopele erau atât de groaznice, încât păreau pur și simplu neverosimile. Iată de ce multe spirite din apus au considerat multă vreme că știrile des-

că nu sînt în măsură să mă transpun în situația lor și să-i judece. Fiecare încercare din partea noastră, care am rămas în viață, de a-i judeca, reprezintă după mine o împlietate.”

Marșul partizanilor evrei executat de o formație artistică din Vilna.

pre atrocitățile nazistilor sînt cel puțin exagerate. În ce privește comportarea evreilor ce au fost mînăți de nazisti pe drumul supliciu-lui, Avriel emite o părere similară cu cea a prof. Talmon: „Consider

Discuția pe această temă tragică e departe de a fi epuizat subiectul. Ea va mai continua multă vreme, iar ultimul cuvînt va avea, desigur, istoria.

Suedia. Alte grupuri fură ascunse în casele unor danezi, iar apoi de-așezarea trecute peste graniță. În felul acesta, cea mai mare parte a populației evreiești din Danemarca — aproximativ 8.000 de suflete — a putut fi salvată de la deportare la Auschwitz.

Acest lanț al solidarității umane care a făcut cu putință salvarea evreilor danezi a lăsat alături de numeroase și felurile vergi: pastorul Borchsenius, luptători din rezistență, pescari danezi etc. Stirea despre iminenta deportare a evreilor provenise de la atașatul naval german la Copenhaga, Von Duckwitz. Regele Suediei adresase un mesaj prin radio oferind refugiu evreilor danezi.

Un grup relativ mic de evrei, circa 500 de persoane, nu a putut fi salvat la timp și a căzut în mînile nazistilor. Dar datorită presiunii foarte puternice exercitate asupra autorităților de ocupație de către toate straturile societății daneze, nici aceștia nu au fost deportați la Auschwitz, ci internați într-un lagăr din interiorul țării. În felul acesta au putut supraviețui.

La sfîrșitul războiului, cînd evreii danezi s-au întors din exil au găsit casele și avutul intacte: danezii avuseseră grijă de lunurile celor plecați. Două proști danezi au luat sururile sfînte din sinagoga de la Copenhaga, rămasă pusie, și le-au ascuns în biserica lor.

Cîteva zile după încheierea acțiunii de salvare a evreilor și transportarea lor în Suedia, pastorul Borchsenius a trebuit el însuși să se refugieze cu familia în această țară, deoarece hitleriștii erau pe urmele sale.

Ori de cite ori i se aduc elogii pentru fapta sa, pastorul protestează stîlnic: „Nu înțeleg pentru ce mi se mulțumesc! Noi, danezii considerăm că nu se putea să procedăm altfel.”

A. B.

EVREII ÎN VENEȚIA

Evreii s-au statornicit în Veneția mai tirziu decît în alte orașe italiene. Cronicle arată că primele familii s-au stabilit aici în anul 1373. Autoritățile au destinat noilor veniți o mică insulă, denumită mai tirziu Giudea. De abia în secolul XVI fu înființat ghetoul din Veneția. Evreii fură obligați să-și prindă pata galbenă iar ghetoul era obligat să plătească o uriașă contribuție bănească. Așezarea evreiască era cu desăvîrșire izolată de restul orașului. De la apusul pînă la răsăritul soarelui porțile ghetoului erau închise, nimeni neavînd dreptul să-l părăsească. În ciuda acestor restricții, situația evreilor din Veneția era mai ușoară decît a fraților lor din alte orașe italiene.

Dar nici această colectivitate nu a scăpat de năpasta omorului ritual. În arhivele comunității s-au păstrat cronicle care vorbesc despre un astfel de caz, petrecut în secolul XVII. După o perioadă de timp, viața ghetoului reîntră în normal, evreii recîmpînd dreptul de a face comerț, a fi meșteșugari etc. Din această perioadă datează faima tipografie evreiești din Veneția, a meseriașilor și savanților evrei.

În anul 1797 Napoleon a desființat ghetoul. Evreii venețieni capătă drepturi politice, devenind egali cu ceilalți cetățeni. În scurt timp ei se integrară în viața socială și politică a Italiei. Cînd în anul 1848 izbucnește revoluția împotriva dominației habsburgice, la Veneția în fruntea răscoalilor se află evreul Daniel Manin.

În prezent, populația evreiască a Veneției numără o mie de suflete. Parte din aceștia locuiesc în cartierul fostului ghetou, în clădiri pitorești, din lemn. Tot aici se află azilul de bătrîni și muzeul evreiesc de anticități. Pînă la război Veneția avea cinci sinagogi: sefardă, levantină, italiană, și două sinagogi de rit askenazi. Acum funcționează numai două dintre ele.

Pe zidul sinagogii italiene se află două plăci de marmură. Prima datează din secolul XVI și vorbește de osîndirea unui eretic ce a fost obligat să plătească 100 ducati

de aur pentru că s-a făcut vinovat de blasfemie. Cea de a doua placă a fost fixată de zidul sinagogii de curînd și pe ea sînt înscrise numele celor opt mii de soldați și ofițeri evrei, printre care 200 din Veneția, care au căzut în luptă pe fronturile celui de al doilea război mondial.

„Aktion Sinnenzeichen“

Unul din simptomele incurajatoare ale deplasărilor ce au loc în conștiința unei părți a tineretului vest-german este asociația „Aktion Sinnenzeichen“. Membrii acestei organizații și-au propus ca țel să contribuie la răsămărirea, ei și într-o mică măsură, a păcatelor și crimelor Germaniei hitleriste, par-

Conceptiile, universul spiritual al acestor tineri prezintă interes nu numai pentru ziaristi — cronicieri prezentați — ci și pentru istoricii de mine. În convorbirile lor cu ziaristi, tinerii vest-germani au declarat că la studiul istoriei în foarte multe școli din R.F.G. profesorii se opresc la epoca lui Bismarck. Perioada nazistă e fie cu totul ignorată, fie tratată extrem de sumar și aceasta deoarece mulți profesori sînt ei înșiși foști nazisti.

Tinerii membri ai organizației „Aktion Sinnenzeichen“ resping tendințele ultra-naționaliste și sînt adepți ai păcii și prieteniei între popoare.

Colectivitatea evreiască din Gibraltar

Gibraltar — străvechea poartă marină spre Europa — numără din timpuri vechi o colectivitate evreiască.

5.000 DIN 35.000
Pe listele criminalilor de război întocmit de puterile aliate figurează 35.000 de nume. Dintre aceștia, numai 5.000 au fost tradați pînă în prezent în fața justiției.

SINAGOGA DIN CAEN

Recent a fost pusă piatra fundamentală a sinagogii din Caen. Aceasta va fi primul edificiu ebraic de la expulsiunea evreilor din Normandia, de către Filip cel Frumos, în sec. XIV-lea. Primarul orașului, senatorul Louvet a rostit o alocuțiune, urînd prosperitate comunității evreiești.

În prezent comunitatea evreiască din Gibraltar numără 600 de suflete, cei mai mulți fiind urmașii vechilor marani. Mulți dintre ei vorbesc în mod curent limba ebraică.

Există trei sinagogi și o bibliotecă ce cuprinde numeroase cărți rare și vechi manuscrise ebraice.

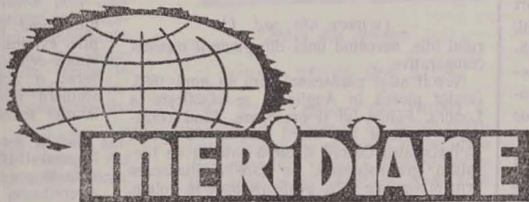
PE URMELE LUI MENGELE

Plasa se strînge în jurul lui Joseph Mengele, sinistrul medic al lagărului de la Auschwitz, care are de dat socoteală pentru zeci de mii de crime. După cum scrie revista vest-germană „Der Spiegel“ urmele criminalului nazist au fost descoperite în Paraguay. La sfîrșitul lunii august acesta ar fi reușit să fugă în pijama de la hotelul unde se afla, cu numai 20 de minute înainte de sosirea celor 6 agenți aflați pe urmele sale. Puțin mai tirziu, unul dintre agenți a fost găsit împușcat la granița dintre Paraguay și Brazilia.

Mengele a obținut naționalitate paraguayă în 1959. El a locuit la marginea orașului Assuncion fără a-și ascunde identitatea, dar a dispărut după răpirea lui Eichmann.

SINISTRAȚI EVREI LA ISTAMBUL

Un incendiu a distrus cartierul evreiesc din Istambul. 40 de familii au rămas fără adăpost.

ticipînd la reconstrucția țărilor cotopele de nazisti, la recăderea monumentelor și așezămintelor distruse de aceștia. Firește, importanța acestei organizații nu constă nici în numărul — de altfel redus — al membrilor, nici în eficiența ajutorului cel pot aduce membrilor săi: ea este importantă prin semnificația și valoarea gestului tinerilor săi adrengenți. De aceea, echipele de lucru ale asociației au fost întimpinate de opinia publică progresistă ca un simbol viu al bunăvoinței și ca reprezentanți ai unei generații de germani ce resimte o profundă repulsie față de trecutul nazist.

Membrii ai asociației au luat parte, între altele, la reconstrucția unei sinagogi distruse de hitleriști în Franța și la restaurarea mai multor cimitire evreiești din R.F.G. o grupă a lucrat o perioadă mai îndelungată în Israel.

ZECE TEVET

de rabin I. M. ZALMAN

Iarna a intrat în drepturile ei, cu zile scurte și friguroase și nopți lungi — prietnice studiului. Din casele celor evlavioși se aude în miez de noapte glasul fînguitor al celor care jlesc ruinele templului distrus.

Asemeni oazelor ce apar într-un deșert nesfîrșit, se ivesc la începutul și sfîrșitul iernii sărbătorile de Hanuca și Purim, cu șiragul lor de bucurii. Dar ca o împlinire a îndemnului talmudic (Barahot 31) „Omul să nu se lase pradă veseliei” între cele două sărbători se află ziua de 10 Tevet — zi de post și reculegere, în amintirea dezastrelor și nenorocirilor care din timpuri îndepărtate au încercat poporul nostru.

Prima referire la această nefastă zi o aflăm în cartea profetului Irmiahu (52:4): „În anul al nouălea al domniei lui Sedechia, în luna a zecea, în ziua a zecea, a pornit Nabucadnezar, împăratul Babilonului, împreună cu toată armata lui, împotriva Ierusalimului, pe care l-a împresurat și a ridicat împotivă-i val de pămînt de jur împrejur.”

Iudeea a scăpat dintr-o nenorocire și iată că o altă nenorocire s-a abătut asupra-i. Sau cum se exprimă metaforic Amos (5:19) „Cum ar fi cu unul care jude din fața leului și din fața urse și, adăpostindu-se în casii și rezimindu-se cu mina de perete, îl mușcă un șarpe.” Abia s-a frînt jugul asirian și Iudeea fu ferecată din nou, de astă dată în lanțurile robiei babiloniene.

Tinerii iudei, dornici de libertate, se ridicară împotriva noilor cotoropitori. Ultimul rege al Iudeii, Tichiehu, încheie o alianță cu regii popoarelor vecine, aserviți aceluiași cotoropitor, ca împreună să pornească lupta de eliberare. Dar atunci cînd „un leu s-a năpustit din deșertul său, pustiitorul noroadelor a pornit și a țesut din funturi său ca să pustiască țara” (Irmiahu 4:7) aliații Iudeii tură cuprinsii de spaimă, grăbindu-se a înfruntarea cu supunerii pe puternicul cuceritor. Rămăși singuri, luptătorii iudei pricinuiră grele pierderi dușmanului, dar în cele din urmă fură copleșiți de numărul mare al oștilor străine. Fără fu pustiită și din nou cotoropită. Numai Ierusalimul — înconjurat de munți și apărat de garda sa de viteji neînfricați — rămase necucerit. La 10 Tevet oștile babiloniene începură asediul cetății. „Însemnează ziua aceasta, chiar ziua aceasta, fiindcă chiar în această zi împăratul Babilonului s-a aruncat împotriva Ierusalimului.” (Iehzekiel, 24:2). În cele din urmă, orașul fu cucerit, iar locuitorii săi trecuți prin foc și sabie. În amintirea acestui dezastru, ziua de 10 Tevet a fost proclamată zi de doliu și de post.

Șase sute șazeci de ani mai târziu tragedia se repetă: din nou Ierusalimul este asediat — de data aceasta de legiunile fără șir ale lui Vespasian. Și astfel ziua de 10 Tevet capătă o nouă semnificație istorică, amintind al doilea mare dezastru din istoria noastră.

Nenumărate elegii și poeme sinagogale jlesc nenorocirile ce s-au abătut asupra poporului nostru și pe care ziua de 10 Tevet le amintește tuturor generațiilor.

Aceiași zi de 10 Tevet a fost stabilită ca zi de post și de reculegere pioasă în memoria celor șase milioane de frați și surori exterminați de naziști în anii celui de al doilea război mondial. Mai turbați decît fiiarele din junglă, căci „îara sfîșie atîta cit are nevoie pentru puii săi să-și umple vîzina cu proavă” (Nahum, 2:13), bestiile hitleriste au trecut prin foc și sabie orașe și așezări înfloritoare, semănînd în drumul lor lacrimi, sînge și moarte. Comemorîndu-i pe cei răpiți dintre noi de mină ucigașă, rostim asemenea lui Iov (16:18): „Pămîntule, nu acoperi sîngele meu și să nu rănăni nici un loc nestrăbătut de strigătele mele!”

În această zi ridicăm glasul nostru spre cer, rugîndu-ne lui Dumnezeu să înlăture orice vrăjmășie, molimă, vîrsare de sînge, ne rugăm să se îndeplinească cuvîntul profetului Zaharia „și pacea să stăpînească pămîntul în veci.”

PINCUS SEGALL

În ziua de 29 octombrie 1964 a încetat din viață Pincus Segall.

Defunctul a fost o figură cunoscută și apreciată a evreimii din București. Încă din tinerețe s-a devotat binelui obștesc. Timp de 14 ani a îndeplinit funcția de președinte al secției culturale a Comunității Evreilor (M.) din București.

Inhumarea a avut loc în ziua de 30 octombrie (24 Marheșvan 5725). Au vorbit, scoînd în evidență meritele defunctului, d-nii: rabin I. M. Zalman, av. Daniel Segall, președintele Comunității Evreilor din București, Maurel Farchy, Brana Solomonovici și Micu Farchy.

IACOB ȘI RACHEL

desen de LILIEEN

PRIMA TRADUCERE A BIBLIEI

Apocope că nu există limbă vorbită pe glob care să nu posedă o traducere a bibliei. În istoria multor popoare, Cartea cântilor este primul monument literar, piatra de temelie a unei culturi proprii. An de an apar noi ediții ale bibliei — care continuă să fie și în zilele noastre una din cele mai răspândite cărți.

Biblia a început să fie tradusă cu multe secole înainte de era noastră. În timpul exilului babilonean, cînd iudeii începuseră a uita limba ebraică, s-au făcut traduceri parțiale în limba arameică, pentru ca textul sacru să fie înțeles de popor. În scrierile lui Nehemia găsim unele referințe la acest fapt.

Prima traducere sistematică și integrală a bibliei este însă Septuaginta — în limba greacă. Ea a fost făcută de învățați evrei pentru uzul evreilor ce locuiau în Egipt și vorbeau un dialect grecesc. Traducerea bibliei era impusă de necesități obiective: limba ebraică încetase a mai fi cunoscută de către evreii din această țară, dar dorința lor de a cunoaște scrierile sfinte se menținea la fel de vie.

Izvoare științifice arată că septuaginta a fost întocmită în secolul al treilea înainte erei noastre, pe vremea domniei lui Ptolomeu II. Această traducere este învăluită în numeroase mituri și legende.

Astfel, în „scrisoarea lui Aristeas” — un istoric evreu din antichitate — se relatează că Ptolomeus avea una din cele mai mari biblioteci din acea perioadă. Custodele acestei biblioteci era Dmitrius Florius. Odată, regele l-a întrebat dacă în bibliotecă sa se află toate cărțile din lume. Dmitrius i-a răspuns că lipsește una din cele mai de seamă cărți — biblia evreilor. Numai că biblia e scrisă în limba ebraică și pentru a putea fi înțeleasă, ar trebui tradusă în gre-

cește. Sfatul lui Dmitrius era să fie trimiși soli către marele preot din Ierusalim, cu rugămîntea să aleagă cărturari cunoscători ai celor două limbi și să-i trimită la Alexandria pentru a traduce biblia. Acest sfat fu pe placul lui Ptolomeus, care îl urmă întocmai.

Soli sosiră la Ierusalim și se adresară marelui preot, a cărui știință și înțelepciune îi uimii peste măsură. Acesta alese 72 de savanți pe care-i trimise la Alexandria. Ptolomeus îi primi cu onoruri mari la curtea sa, cunoștințele și înțelepciunea lor stîrnind admirația tuturor.

Cei 72 savanți fură apoi închiși în 72 încăperi separate și începură munca lor sfîntă. După 72 de zile fură aduși în fața tronului și atunci se văzu că toate cele 72 de traduceri sînt absolut identice. „Ptolomeus adună apoi toată obștea evrească din Alexandria, căreia i se citi traducerea bibliei. Înțelepții obște se arătară foarte mulțumiți de traducere și îl rugară pe Ptolomeus să le îngăduie și lor o copie. Apoi se legară prin jurămint că nici o iotă să nu fie schimbată din această traducere.”

O versiune apropiată de această legendă se găsește și în tratatul Meghila (folio 9). În tratatul Sofrim (folio 1) se află însă o versiune diferită: „O întimplare cu 5 bătrîni care au tradus în limba greacă biblia, pentru regele Ptolomeus. Și această zi a fost la fel de nefastă ca și ziua în care evreii au furiat vitelul de aur; căci cuvîntul lui D-zeu este intraductibil.”

Există oare un simbul real în aceste legende fantastice?

Cercetătorii moderni sînt de părere că legende de mai sus sînt o transfigurare a următorului fapt istoric. Marea colectivitate

VITRALIILE LUI MARK CHAGALL

La sediul O.N.U., în prezența d-lui U. Thant, a avut loc festivitatea dezvelirii vitraliului închinat memoriei fostului secretar general Dag Hammarskjöld, operă artistică realizată de Mark Chagall. Într-o formă alegorică, vitraliul înfățișează pacea.

Un alt vitraliu a fost pictat de Chagall la Union Church din New York. la comanda guvernului francez, Chagall a pictat platforma Operei Mari din Paris.

GOLEMUL PE ECRAN

Legenda despre Golem din Praga a atras de mult timp atenția cineaștilor. În anul 1938, regisorul francez Julien Duvivier a turnat chiar la Praga filmul „Le Golem”. După cel de al doilea război mondial regisorul Martin Friel a realizat filmul „Brutarul împăratului”, inspirat de asemenea de legenda Golemului. Acum regisorul Zbynek Brynch intenționează să ecranizeze o nouă versiune a legendei, cu Orson Welles în rolul titular.

evrească din Alexandria, ce construieste un templu imens, resimțind nevoia unei traduceri a bibliei, deoarece în acea perioadă se statornicește de mult obiceiul de a se citi în fiecare săptămînă o pericopă, iar textul ebraic nu mai era înțeles de contemporani. Cinci cărturari au tradus cele cinci cărți ale pentateuchului — fiecare câte o carte — și întru cît templul din Alexandria era o instituție oficială, traducerea s-a făcut cu aprobarea regelui. Și se prea poate ca o copie a acestei traduceri să fi fost oferită bibliotecii palatului.

Cele cinci cărți au fost numai începutul. Cînd și celelalte cărți ale bibliei fură traduse în grecește. Traducerea nu a fost făcută de un singur autor, ci de mai mulți: de 70 de cărturari — de aici și denumirea traducerii grecești Septuaginta.

Traducerea grecească cuprindea încă la origine o serie de inadvertențe față de originalul ebraic. În afară de aceasta, în perioada ulterioară, copiii ai introdus, volit sau nevoit, diferite modificări, unele din ele tendențioase — care au alterat înțelesul inițial al textului. De aici expresia talmudică la care ne-am referit mai sus că biblia a fost tradusă într-o zi neclădită.

Cu toate limitele și rezervele, traducerea în grecește a bibliei a însemnat o dată memorabilă în istoria culturii omenești. În primul rînd, aceasta a fost prima încercare de a transpune în mod integral o carte din limba originală în altă limbă. În al doilea rînd, prin această traducere ideea monoteistă a fost introdusă în circuitul culturii grecești, ceea ce a însemnat o lovitură hotărîtoare dată politeismului. Septuaginta a fost fermentul care a contribuit la plămădirea universului spiritual al lumii antice, introducînd ideile etice și sociale înnoitoare.

S. BENIAMIN

DECEMBRIE 1964

		סדר - סבת השנה	
1 M	Hanuca ziua II-a	חנוכה ויום ב	27
2 M	" " III-a	" " "	28
3 J	" " IV-a	" " "	29
4 V	" " V-a	" " "	30
5 S	" " VI-a	" " "	
Roș Hodeș z. Ia		מקץ, ר"ה יום א	
6 D	Hanuca z. VII-a	חנוכה יום ז	1
7 L	Roș Hodeș z. II-a	ראש חודש יום ב	2
8 M	Hanuca z. VIII-a	חנוכה יום ח	3
9 M	" " "	" " "	4
10 J	" " "	" " "	5
11 V	" " "	" " "	6
12 S	" " "	" " "	7
		ויגש	
13 D	" " "	" " "	8
14 L	" " "	" " "	9
15 M	Asara b'Te'ver (Post)	עשרה בטבת תענית	10
16 M	" " "	" " "	11
17 J	" " "	" " "	12
18 V	" " "	" " "	13
19 S	" " "	" " "	14
		ויחל	
20 D	" " "	" " "	15
21 L	" " "	" " "	16
22 M	" " "	" " "	17
23 M	" " "	" " "	18
24 J	" " "	" " "	19
25 V	" " "	" " "	20
26 S	" " "	" " "	21
		שבת	
27 D	" " "	" " "	22
28 L	" " "	" " "	23
29 M	" " "	" " "	24
30 M	" " "	" " "	25
31 J	" " "	" " "	26

O FIGURĂ PROEMINENTĂ A JUDAISMULUI DIN ROMÂNIA

(urmare din pag. 1)

rului idiș, devenind unul din pionierii metodei comparative.

Nevoit să-și părăsească țara în anul 1885, Gaster pleacă în Anglia și se stabilește la Londra. Faima lui îl precedea, fiind considerat ca unul din marii savanți ai epocii. Universitatea Oxford îi oferă catedra de literatură greco-slavonă, pe care o ilustrează prin prelegerile sale, publicate apoi în volum.

Cultura sa talmudică nu este cu nimic mai prejos decît cea laică și comunitatea sefardă din Londra îl alege în funcția de șef rabin. În această calitate, Moses Gaster se manifestă din plin ca organizator talentat și animator. Perseverenței și entuziasmului său se datorează renașterea comunității sefarde. A pregătit o nouă ediție a cărții de rugăciuni sefardă; a scris istoria acestei comunități; a inițiat o mișcare pentru conservarea și publicarea arhivei și a prezidat impresonanta aniversare a bicentenarului comunității, care a avut loc în anul 1901.

Ca savant, dr. Moses Gaster s-a afirmat în mod strălucit mai ales în domeniul folclorului. Ca o înaltă recunoaștere a meritelor sale a fost ales președinte al Societății britanice de folclor. A fost unul dintre puținii oameni de știință care s-au ocupat de cultura țiganilor, publicînd un studiu amplu în cea de a 11-a ediție a Enciclopediei Britanice. A publicat remarcabile studii despre Apocrif, ca și despre literatura de magie primitivă, de asemenea a publicat mai multe monografii despre secta samaritană.

Dr. Moses Gaster a fost toată viața un iubitor entuziast al limbii și literaturii idiș,

fiind unul din fondatorii Institutului științific evreiesc din Viena, care în perioada dintre cele două războaie mondiale a desfășurat o activitate prodigioasă în direcția studierii limbii și literaturii idiș, ca și a istoriei evreilor.

Gaster s-a retras din postul de șef rabin în anul 1918, cînd și-a pierdut vederea. Dar această groazănică infirmitate nu a pus capăt docotitoarei sale activități. Ajutat de o memorie prodigioasă și de devotamentul soției sale, a continuat să lucreze, publicînd și după această dată opere valoroase.

Spirit universal, Gaster a fost deținătorul uneia din cele mai mari biblioteci particulare din Europa, celebră pentru bogăția ei colecției de manuscrise ebraice și cărți rare, lucrări unice ale literaturii samaritane — multe transcrise cu grija de Gaster și fiul său — precum și pentru imensul material despre folclorul european. Se spune că deși orb, Gaster cunoștea exact locul de pe raft al fiecarei dintre cele 40.000 volume ale bibliotecii sale.

Gaster-savantul și omul de cabinet era egalat de Gaster-lingvistul și oratorul. Contemporanii săi erau vrăjii de farmecul verbului său, de stilul elegant al frazei sale. Să mai adăugăm că Gaster conversa curent în nu mai puțin de 12 limbi.

Pentru opera sa multilaterală, dr. Moses Gaster a fost recunoscut ca unul din cei mai mari savanți ai timpului său, iar pasiunea și devotamentul pe care le-a dăruit poporului său îl situează printre figurile de frunte ale secolului nostru.

"MORE JUDAICO"

"More Judaico" — acest jurământ impus evreilor mai ales în procesele în care se judecau chestiuni bănești, se prezenta sub diferite aspecte, în țările în care a fost adoptat.

În ce a constatat acest jurământ? Ie obiceiul trebuia să aibă loc în sinagogă, în prezența unui rabin. Cel pus să jure era obligat să-și taie unghiile și să facă baie rituală. Apoi se aprindeau luminări, se suna din șofar, iar cel care trebuia să jure era îmbrăcat în giulgiu (tahrim) și culcat pe țerga mortuară. La capătul său se citea capitolul de blesteme din biblie, "tohaia". În asemenea împrejurări barbare se desfășura jurământul evreilor "More Judaico".

În timpurile mai vechi, de pildă sub dominația lui Carol cel Mare, dacă un evreu avea un proces cu un neevreu într-o chestiune bănească și când ajungea la jurământ, evreului i se îmbrăca o coroană de spini, iar în mână dreptă trebuia să țină un sul al Torei sau o biblie în traducere latină.

În Evul mediu exista obiceiul, mai ales în Germania, că evreii trebuia să stea în timpul jurământului pe o piele de porc și să țină în mână o biblie. Îi greu de stabilit cu exactitate de când datează acest jurământ sub diferitele sale aspecte și de unde a pornit. În tot cazul își trage originea din timpuri mai vechi.

Încă în anul 531 — sub dominația lui Justinian se cunoștea în Imperiul bizantin două forme de jurământ, una pentru evrei și alta pentru oameni de altă credință.

În Evul Mediu, procedul jurământului pentru evrei a devenit și mai aspru. El a fost adoptat în nenumărate țări ca: Germania, Anglia, Franța, Spania, etc. menținându-se secole de-îndrăg. În Rusia țaristă, de pildă, acest jurământ a fost folosit la recrutarea soldaților evrei până la jumătatea secolului XIX.

Odată cu lupta pentru emanciparea evreilor a intervenit și lupta pentru abrogarea jurământului "More Judaico" în România.

În țările apusene lupta aceasta a început

încă în secolul XVIII cu eouri destul de slabe. Acțiunile acestea au luat amploare în sec. XIX, odată cu tendințele reformatoare. Atunci a apărut și o literatură bogată, care a pus în discuție și problema jurământului "More Judaico" din punct de vedere al legislației iudaice. (Vezi Martin Filipsohn: "Despre îmbunătățirea jurământului evreiesc" — 179-1). Problema a fost tratată și de învățați evrei din acel timp, ca de pildă Zaharia Frankel, S. I. Rapaport în 1840 și Zuns în 1858.

Acești cercetători și învățați au întreprins o campanie energică împotriva ceremoniei rușinoase a jurământului, arătând că în timpurile vechi au existat și pentru neevrei obiceiuri diferite la depunerea unui jurământ. Trebuia, de pildă, să fie de față un preot, care să bage spaima în cel care jura. Aceste obiceiuri — au arătat oamenii de știință — sînt însă de mult depășite și fiecare om depune jurământul după datina lui.

Doar evreii erau nevoiți să jure conform unor procedee barbare, care nu aveau nimic comun cu religia evreiască și cu iudaismul în general.

Învățații au arătat de asemenea că acest jurământ îi pune pe evrei într-o situație de ușoară inferioritate și-i privează de drepturile lor materiale — fiind seama că majoritatea evreilor refuză să jure în asemenea împrejurări, dînd posibilitate debitorilor lor să profite de situație.

În Germania, oficialitățile au cerut părea renumitului filosof Moses Mendelssohn. În păcate acesta nu a avut, atunci, curajul să lupte pentru desființarea lui, mulțumindu-se doar cu introducerea unor modificări nesemnificative în textul jurământului.

În Franța a avut o mare influență la desființarea rușinosului jurământ cuvîntul lui Adolf Cremieux, un mare apărător al intereselor evreiești.

În România, lupta împotriva acestui jurământ rușinos a început abia la sfîrșitul sec. XIX. Primul care a dat semnalul a fost

rabinul Templului Carol din aceea vreme, dr. M. Beck. El s-a adresat pe de o parte guvernului cerînd abrogarea jurământului special pentru evrei și pe de altă parte s-a adresat coreligionarilor săi cerîndu-le să pornească o luptă sistematică pentru boicotarea jurământului.

Abia la sfîrșitul sec. XIX un grup mai însemnat de personalități evreiești, conducători de instituții și de comunități, au pornit lupta organizată împotriva jurământului "More Judaico". Printre ei se găsea dr. K. Lippe și dr. Adolf Stern — amîndoi militanți pentru drepturile evreilor în vechea Romînie.

Un rol important l-a avut în această luptă cunoscutul folclorist și jurnalist Moș Schwartzfeld. El a publicat în săptămînalul său "Egalitatea" numeroase articole în care cerea desființarea obiceiului barbar al jurământului "More Judaico".

Printre rabini care au luat poziție în această problemă se numără tînrul pe atunci rabin dr. I. Nacht din Focșani, precum și rabinul Aizik Taubes din Birlad.

Cea mai puternică impresie a făcut însă protestul rabinului dr. Niemirower din Iași (care avea să devină mai tîrziu primul șef rabin al evreilor din România). Chemat să asiste la un asemenea jurământ, dr. Niemirower atacă cu toată țaria și talentul său oratoric ceremonialul de a depune jurământ pentru evrei și în semn de protest părăsește sala tribunalului.

Acțiunea dr.-ului Niemirower a avut răsunet și în presa romînească a vremii, obligîndu-i pe cei în drept să ia măsurile necesare pentru desființarea lui "More Judaico". Ca rezultat al protestului rabinului Niemirower, toate comunitățile din țară au hotărît să refuze trimiterea unui rabin la depunerea unui asemenea jurământ. Și precum se știe, fără prezența rabinului jurământul nu avea valabilitate.

De-abia în 1919 guvernul român a fost obligat să desființeze regimul special de jurământ pentru evrei, în urma campaniei din presă și a protestelor elementelor democratice.

Astfel a luat sfîrșit capitolul trist din istoria evreilor cunoscut sub numele de "More Judaico".

M. LAX

Problema desalinizării apei de mare în biblie

Desalinizarea apei de mare este la ordinea zilei. Progresele realizate în epoca noastră în domeniul științei și tehnicii și în primul rînd aplicațiile industriale ale energiei atomice, precum și consumul mereu crescînd de apă în scopuri industriale și agricole au făcut ca utilizarea apei marine să fie nu numai necesară, dar și practic posibilă. În această ordine de idei, nu e lipsit de interes să arătăm că această problemă nu se pune acum pentru înfăia oară, ci că a preocupat din timpuri străvechi omenirea. Referiri interesante în această direcție se pot găsi în vechile scrieri ebraice.

Așa de pildă în tratatul Avoda Zara, la folio 85 se vorbește despre un anume tal-mudist despre care se spune că era un om mare deoarece „se pricepe să desăreze apa mării”.

În tratatul Midraș Raba (Geneza, 13:) se găsește întrebarea: „De unde se adapă pămîntul cu apă?”. Răspunsul e: „Din oceanul planetar.” Urmează întrebarea: „Dare apa oceanului nu e sărătată?”. Și răspunsul: „Sarea din apa oceanului se evaporă în nori”.

Din textele de mai sus se vede că desalinizarea apei de mare constituia o preocupare pentru cei din antichitate. Se înțelege că nu se pot face apropieri mecanice, altul fiind stadiul cunoștințelor științifice în vechime și cu totul altul în epoca noastră. Oricum, studiul vechilor texte ebraice arată că și în acest domeniu înțelepții noștri aveau unele idei.

Abonați-vă la „Revista Culturii Mozaic”. Prețul abonamentului de lei 5. — pe 6 luni, sau lei 10. — pentru un an, se poate expedia prin mandat poștal pe adresa: Federația Comunităților Evreiești (M.), str. D. Racoviță nr. 8 (raion 23 August) București.

stiri

STUDENȚI OLANDEZI ÎNVĂȚĂ LIMBA IDIȘ

Așa cum am anunțat într-un număr precedent, universitatea din Amsterdam a hotărît să înființeze, începînd din acest an universitar, o catedră de limbă și literatură idiș. În prima săptămînă în care această hotărîre a devenit publică, un număr de 30 de studenți olandezi, dintre care doar unul de naționalitate evreiască, și-au exprimat dorința de a urma aceste cursuri.

O DISPARIȚIE SEMNIFICATIVĂ

Buletinul de presă al partidului social-democrat din R.F.G. relatează că din arhivele de la Bonn ale fostului Minister de externe al celui de al treilea Reich a dispărut în mod misterios un dosar cu documente privind relațiile dintre Germania hitleristă și Vatican. Este vorba de dosarul nr. 6, cuprinzînd documentele privitoare la deportarea evreilor din România, din 15 octombrie 1943.

O EXPOZIȚIE LA TOKIO

Sportivii din lotul olimpic al Cehoslovaciei au adus cu ei peste două mii fotografii reprezentînd reproduceri de tablouri executate de copii evrei în lagărul nazist de la Terezin. Aceste fotografii au servit la amenajarea unei expoziții în sîtul olimpic. Sportivi din numeroase țări ale lumii au putut astfel lua cunoștință de unul din cele mai oribile aspecte ale ororilor naziste — exterminarea copiilor.

PARISUL VA AVEA UN TEATRU EVREIESC PERMANENT

Asociația culturală evreiască „Union” din Franța a luat inițiativa organizării unei subscripții în vederea creării fondurilor necesare pentru construirea unui teatru permanent evreiesc la Paris.

10M KIPUR ÎN GROENLANDA

Ritmul trepidant al vieții moderne face ca oamenii să părădă în regiuni dintre cele mai îndepărtate. Astfel, sărbătorile de toamnă din acest an au găsit un grup de evrei în „Groenlanda. Pentru ziua de Iom Kipur, rabinul Smuel Lev din New York s-a deplasat cu avionul în peninsula arctică unde a oficiat serviciul religios.

IMPĂRĂTUL ETIOPIEI DESPRE AUSCHWITZ

Cu prilejul vizitei sale oficiale în Polonia, împăratul Etiopiei Haile Selassie I. a ținut să vadă și fostul lagăr nazist de la Auschwitz. Înaltul oaspete a depus o jerbă la zidul unde călăii împușcau victimele, iar în cartea de impresii a scris următoarele: „Auschwitz este un semn de alarmă pentru întreaga umanitate. Sper că niciodată asemenea crime oribile nu vor mai fi comise pe planeta noastră.”

700 DE ANI DE LA „STATUTUL DIN KALISZ”

La 8 septembrie 1264, prințul Boleslav cel Pios, conducătorul Poloniei apusene, a edictat statutul prin care li s-a acordat pentru prima dată evreilor protecția princiară. Importanța acestui document, cunoscut sub denumirea Statutul din Kalisz rezidă în aceea că stabilește drepturile și îndatoririle evreilor ca o comunitate distinctă.

Această dată istorică a fost aniversată de comunitățile evreiești din Varșovia și alte orașe din Polonia.

INTR-O CASĂ DIN BERLINUL OCCIDENTAL

Senatul din Berlinul de vest discută problema înființării unui muzeu care va înfățișa ororile naziste împotriva evreilor. Muzeul va fi instalat în casa din strada Am Grossen Wannsee, 56—58, unde căpeteniile naziste, inclusiv Eichmann, s-au întrunit în ziua de 20 ianuarie 1942 și au adoptat hotărîrea privind „soluțiunea definitivă a problemei evreiești.”

LAURIAȚI AI PREMIULUI DIMITROV DIN BULGARIA

Printre laurii premiului Dimitrov pe 1963 se află și profesorul Azarie Presente Poliakov, pentru științe sociale, Dina Schneiderman, violonistă, Numa Bologovski-Weisberg, regizor de film și Heskia David Nisimov, inginer constructor.

DARUL DUCELUI DE BEATFORD

Ducele de Beauford a oferit grădiniile zoologice biblice din Ierusalim 4 ciute pentru completarea familiei de căprioare. Această grădină cuprinde animale ce trăiau în Țara Sfîntă în perioada biblică. Majoritatea căprioarelor a fost născută în timpul cruciadelor.

Rabin din Harlem

EVREII NEGRI DIN S.U.A.

În S.U.A. trăiesc 150—170.000 evrei negri. Împreună cu restul populației de culoare ei suferă de pe urma discriminărilor rasiale. Delegații evreilor negri s-au reunit la New York și au hotărît să pună bazele unei organizații proprii, care să lupte împotriva discriminărilor.

„HABIMA” LA LONDRA

Printre marile ansambluri teatrale din străinătate care vor prezenta spectacole în cadrul festivalului organizat de Royal Company Shakespeare se află și teatrul „Habima” din Israel. La Londra, „Habima” va prezenta piesa lui An-sky „Dybuk”.

CINSTIREA UNEI NOBILE ACȚIUNI

Federația comunităților evreiești din Ungaria a hotărît să celebreze nobila acțiune a 16 italieni care în condițiile teribile ale celui de al doilea război mondial au salvat, cu riscul vieții, numeroși evrei din ghiarele călăilor hitleriști. Cei 16 brați au înlesnit unui număr de aproape 3.000 de

oameni să evadeze din convoaiele morții ce erau minate spre Auschwitz.

TORA PE DISCURSI

În Anglia au fost înregistrate discuri cu fragmente din tora. Textul original este recitat de un cantor, iar un tînar cere în limba engleză explicații asupra sensului cuvintelor.

„Iată o metodă de studiere a învățăturii eterne pe care generațiile ce s-au perindat în decursul miilor de ani nu au cunoscut-o.”

UN FILM DESPRE PROCESUL EICHMANN

Procesul Eichmann va fi transpus pe ecran de o coproducție franco-israeliană, „Cușca de sticlă”.

PELERINAI LA LOCUL MARTIRIULUI

În primăvara anului viitor, delegații ai organizațiilor evreiești din întreaga lume vor face un pelerinaj la locurile ce amintesc de martirul celor șase milioane de evrei exterminați de nazisți. Vor fi vizitate fostele lagăre Auschwitz și Treblinka, ghetoul din Varșovia, casa „Ana Frank” din Amsterdam, monumentul martirilor evrei din Paris. Pelerinajul se va încheia în Israel.

PREMIUL ORAȘULUI NORNBERG

Premiul orașului Nürnberg, ce se acordă anual unei personalități din lumea literelor sau artelor care a dobîndit o recunoaștere mondială, a fost atribuit în 1964 pianistului și compozitorului evreu Franz Reisenstein. Artistul, originar din Nürnberg dar care a fost nevoit să se refugieze în 1934 în Anglia, a declarat următoarele: „Este îmbucurător că orașul care în trecut a făcut atît de mult rău poporului meu onorează acum un artist evreu.”

A MURIT EDDI CANTOR

La Hollywood a încetat din viață în vîrsta de 72 de ani, actorul cu renume mondial Eddi Cantor. Timp de aproape jumătate de veac Eddi Cantor, pe adevăratul său nume Izî Il-covici, a fost una din stelele cinematografiei americane.

חסידי אומות העולם

עשרה

המשך

גאססע לנגור
ורעס וימי תק
קרב, ועל מרוב
אם תלך אם
אם תל ברך ש
ואן דוחים
אומר, בעצם
מס בתפלה מ
כלו, שחתך ו
חופס, אבל
הקירושין ונת
רבי שמעון
עקיבא אומר,
כיום ישראל, ש
שרה שנה בת
אלו השליש
החבטה העור,
כיום שרה"
ומאז? מאז
בני הטורים
יהודה בוכים
בעיטורו

יצר על ע
ניתתי הד
(סליו)

[illegible]

רשת שמות

העיבו באפס
והשפילו את
תהתיות.

ומכל פנה
בשמיעה נא
בן
מִיָּוֶן
פֶּה אֶל
עֵשֶׂה לִּי
אֵלֵי מֶלֶךְ
תִּהְיֶה
אֶת צוֹר
לִשְׁשׁוֹן
צוֹם הָאֵל
וְצוֹם הָאֵל
(סלי)

וא למעלה מכל הגדרה. אין לה
דש שום הישגה ושום ידי

המחיר

לֹא סִפְרִיה שֶׁאֵין
שֶׁנִּתְפָּרְסְמָה בִּי
בְעֵבְרִית וּסְפָר
כִּכְּ סָפְרִים
הִסְטוֹרִיכִים,
עַל יְדֵי בְנוֹ,
הַפּוֹלְקִלּוֹר הָאֶמֶת
הַיּוֹדֵם אֲמִרְתִּי
יִדְעֵם מִקּוֹם כִּי
אֲרַבְעִים אֲלֶף
גִּסְטֵר הַגִּבּוֹר
תּוֹרַת אֵינִי כִּי
וְהַנּוֹאֵם הַמְּפֹאֵר
סִגְנוֹן כֹּהֵר שֶׁ
שׁוֹמְעִיו, וְהַלֵּל

ששור תורה ומצוות כבתה
אילו ילדיו משהגלים קימו

עליכם
אין דעם
ניווערסאלער
אין דערשינ
מעגישער
עליכם'ס רא
דזשענרע ש
איבערזעצונג
מעש און ס

א פאסטער פון רעמארק
שט פון לאנדאן וועלכע
דיקן איין איבערזעצונג
ווערט אין פונד צייל
די דישע נעטיכעם פאר
אלע דע האט געזאגט
ריאל אין מערערע לענדער
אזוי אין ישראל. אין
פאמאדאמט אים פאר דעם
ער האט געזאגט אין דער
חמאליס פרעס פאר דער
ספאר פאל בארכעניג
פון באשירן: "פארוואס
קען מען מיר רונדער
ערעדען מיט אים?"

וְאֵלֶּם אִיזְכָּרֵם עַל־כֵּן פֶּאֶר
בְּרוּ שְׂמֵעַד אִין נִשְׁמַעְנָן
עַל־כֵּן דְּמֵינָן אַזְוִי טוֹן.
בְּכֹדֶד, וְעֻמְנָן בְּרוּסֵם נִשְׁ
תַּעֲנִינִים, בְּרֵאשִׁידִנְקִיס
אִינֵם פֿון יוֹזִיעֶר מַעֲלֹת,
וְיֵא אַז ס'אִין נִשְׁעָן קִין
וּשְׁוֹאָם עַר שְׂמַעְלֵם אִזְכָּרֵם
אָנֹכ, בְּכֹאט פֶּאֶר דֵּם וְאָם
— אִין אַנדֶערֶם מִיט אִים
יִינֶעם — אַזָּבן אִיזִנְעִסן

די שונגעלע יארן פון
 די מלחמה - ווי מיר ווען
 שטערענען - האָט ער זיך
 פארדרינגט מ'זאל אים
 נאָכן און אן מיר זאלן אים
 דעכענען ווייטן די "חסידי
 מות-העולם".
 בעת דער צווייטער וועלט-
 מלחמה ווען דעמאריק איז
 באשאפן געוואָרן פון די
 נאציס איז געווען
 אן אומבאקאנטע געווען
 אן אנדערס (י"ט).

צוויי טעג פאר ראש השנה
ש"ה (1943) איז געווען
א יאָר און צווייטער פון דער
נישטער ווידערשטאנד-קאָנ-
טראַקטאציע און האָט אַ
סאָנעט פון די דייטשע
פאָלכענער האָבן באַשלאָסן,
פארשיקן אַז די קומענע
קע צוויי טעג, די יאר
פלאַנצן אַ פאָדניכטונגס-
טעג. די באַוועגונג האָט

מ
זאָן
א
קומט
דעם
אועל

שטעטל אייד פאר א לאנגע
דייטשער צווייגן איבערן ים,
דייטשער מענטשן וועמענס
דערעס מ'האט געטען, אן
אדאפטאציע-מעטאדע, און א'ז
אירע געבון ווערן אין אזא
רעזן צייט-אפשטעל און כסוד
הדות אז די נעשטמאפֿע,
עלכע איז איבערנומען דא אן

פאָרמיר נאָך יעדן מירס
אָל דאָס נישט דערוויסן און
זאגט אַזאַע זאָל, ליליח,
טא אונגעזעהט ווערן.
אָר די צייט שטייט נישט
פאר דער שונאָ לווערע. האָט
ער אַזאַע גענומען און
יומאָ, אַרומגעפֿאַרן איבער
די הייזשע שוויבס פון יוזאָ
אָר, געפֿאַזט צווייטס טון די
איש הקהל אין וואָס פאַר אַ
בנה די יידן גענומען זיך.
באַרעס האָט ער זיך גע-
ענדרט אַר די דענער (נישט-
דן) און מיט זיי פעססעט-
שעלט און זיי זאָלן אויס-
פאַפֿאַרן די יידן בלויז מ'וועט
מ'קען אַרבעטפֿירן קיין
ווערן, מיט די שופֿלעך.
מ'פֿאַר איהן ניד אויסגע-
רבעט דעם פֿאַרן מיט די
געייטשע פֿלאַן און מיט די
וועדישע מאַטעריאַלע און
דער נאָכט זאָל מען די

אז"ל פון ניו-ארק. די מאג
פאליטישע קעגנער פאסאנ
אויפן ווייז פון די פאראייניגט
שטאטן. פארבויגער אין נאכער
28-9טן סעפטעמבער 1964, אבער
פארפאק אין פיר קאלירט אונט
בערן בויג, זיין וואס נאראם
מאכט פאסט אנטפאלן. שווערער
פון אויבער זיין לעבנספערד
קעגנער לעבט זייענע לעבנסער
פון דער ד.ה.ה. אין האבן אים
דעזיגנערט מיט פארבויג אין אוי
די לעבנסער זיין פון דער ד.ה.ה.
אבער ענשערער זיין וואס פארבויג
פון ניו-ארק טישלע. די שטאט
וואס אן וואוויי די וואס
קאלירט פארבויגער אין
דער ד.ה.ה. און די פארבויג
עלעב זיין האבן איינפארמאטן די
קעגנער אונטערשטענע
וואו, לעבנסערער, ענשערער
און וואס פארבויג אין אים
פאר דעם אונטערשטענע פארבויג
נעם פארבויג. די שטאט זיין אונט
פארבויגער, און פארבויג זיין
ענשערער אונטערשטענע
ענשערער און אונטערשטענע
אונטערשטענע פארבויג זיין
אונטערשטענע פארבויג זיין
אונטערשטענע פארבויג זיין

[illegible][illegible]

הוועערט יאר מאדערנע ייז

קארעשט

א גרויסען עולם — ליב־
עקער פון יידישן וואָס —
האַט זיך פאַרזאמלט וואָס
דעם ערשטן קאָנסערט, 1964.
אין דער וואַל פון יידישע
חלוקה טעאטער אין בוקרעשט
פון פירער א חשו"ב —
צו אונדזער חלום — הונדערט
יָאָר מאָדערנע יידישע ליטעראַ
טור. דער באַקאַנטער קומסור
טער שלום רובינאָט, אַז
ארויסגעטעטן מיט א רע־
פּראָדוקט: הונדערט יאָר
פונעם חש"ב, דער ערשטער

...יכל...

אז מ'פרעגט ריכטיק...

אין א קליין שטעטל איז
אמאל געקומען א גאסט און
ער האט זיך ערשטן ייִדן
וואָס ער האָט באַגענוט, גע-
פרענט : וווּ וווינט דאָ משהו
פֿייערמאן ?
איין האָב קײנמאָל נישט
געהערט פון אים - זאָגט
אײַם דער ייִד - פרענט די
אונזער, אפער ווייסן ייִ.
ער איז ארוםגעגאנגען א
באָזל סאָל און געפרעגט, און

דער טאג פון דער רעפובליק

דער דרייסיגסטער דעצעמבער איז פארשריבן מיט רוים אין קאלענדער פונעם רומענישן נישן פאלק. אין דעם טאג, איז צוריק מיט 17 יאר, בא-זייטיק געווארן די מאנארכיע און ס'איז איינגעשטעלט גע-ווארן די רומענישע פאלקס-רעפובליק. דער 30-סטער דע-צעמבער 1947 איז אויך ארום געווארן א פרישע ריכטיקע דער נאציאנאלער געזיכטע: דער פארזיצונג דעם סוף פון א תקופה וואס האט מיט זיך פארגעשטעלט: פאראם פון די נאציאנאלע אינטערעסן, אונ-טערדריקונג, מיסברויך, עס-פלאסאזשע דורך דער ראש-נאציע פון דער קאמיוניסטישער דינאסטיע און דעם אנהייב פון א נייער ערא, פון מע-פראוויסאליזם און אלע שט-פערזענע פאלקס-התנגדות, פון פרייהייט און סאציאלן פרא-גרעס.

נעמען פון היסטארישן שטאנדפונקט, זענען 17 יאר א קורצע צייט-אפשיט, אבער לויט די דערנענטערטע פאלקס, איז די דאזיקע צייט די פרוכטבארסטע, ווי איז רייכער אין אויפמוען פון דער נאציע נאציאנאלער געזיכטע. די ביישפילן אונטער-לויט פון די פראדוקציע-התנגדות, רער שטעלער וואס פון דעם סוף און דער קוואליטעט פון דער אינדוסטריעלער פרא-דוקציע, די בלינדירטע לאנד-וויסשאפט, דער אויפשוונג פון דער וויסנשאפט, קונסט פון קולטור - אט דאס זענען די קאפיטאלען פון רייכן ביי-לאנד פון די אויפמוען אין די יארן פון דער רעפובליק.

באמאדע מיט די אנדערע זין פונעם לאנד, געניסן די יידישע בירגער פון דעם לאנד פון רעכט און פרייהייט וועל-כע די קאנסטיטוציע פון דער ר.פ.ר. פארזיכערט יעדן יידיש-מיינעם.

די רייזע אין אויסלאנד

פונעם רב הכולל דר. דוד משה רוזן

נאך באזוך אין דער שווייץ, ווו ער האט אנטפאלן גענומען אין א יידישן אינטערנאציאנאלן צוזאמענפאר, איז דער רב הכולל און פרוי דר. רוזן אנטקעומען דעם 2-טן נאוועמבער קיין ישראל.

די ישראל-פרעסע האט אויסגענוצט די געלעגנהייט פונעם ווייב אין לאנד פונעם רב הכולל, און האט פארעפנטלעכט ארטיקלען אין אינטערוויזן, אין וועלכע מ'שפייכט אונטער די רעליגיעזע פרייהייט פון וועלכע עס נעמט די יידישע באשעפטיגט אין דער ר.פ.ר.

אין דער צייכונג, "הצה" איז דער רב הכולל אידענטישען מיטן רב הכולל. די צייכונג "שטעלט פאר אירע לייענער דעם רב הכולל אלס א אנגעזעהענע יידישע פערזענלעכקייט און ווייזט אן אז ער איז הויך אפגעשטעלט פון דער יידישער באשעפטי-גונג ווי אויך פון דער עפנטלעכקייט פון רומעניע. דער מחבר שפייכט אונטער די נאויסע עפנטלעכקייט וועלכע עס באוועט הרב דר. דוד משה רוזן אנטוויקלען אויף דעם פליסיק עפעלעכע ליטוניה, בתום אויף העברעיש.

אלס ענטפער אויף פראגן האט דער רב הכולל דערקלערט אז די יידישע קהלות פון דער ר.פ.ר. האבן די נאציע פרייהייט איינצוהייבן זייער רעליגיעזע לעבן. אלע יידישע קהלות-מוסדות פונעם לאנד פונקציערן נאָרמאל, און די פארלאנגן פון די גלויביקע הערן צופרידן געשטעלט. די סאמא-ארגאניזאציע פונעם לאנד זענען תמיד נרוים צו ערלעדיגן אויף א גוטן אופן די רעליגיעזע יידישע פרא-בלעמען מיט וועלכע זיי שטראפן זיך אין זייער אקטיוויטעט. דעם 9-טן נאוועמבער 1964 איז דער רב הכולל, איינעם מיט זיין משפחה, אנטווערדט געווען ביים "שטעלן די מצבה אויף קבר פון זיין מוטער, די רביצין שויבע רחל ע"ה, אויפן בית-העברות אין ירושלים.

די נאצי מערדער דארפן באשטראפט ווערן

אין אנדערער פרעסע ווי אויך אין דער פרעסע פון אויסלאנד זענען לעצטנס דערשינען ידיעות, אז די יידישע פון מערב-דייטשלאנד האט באשלאסן נישט צו פאר-לענערן דאס געזעץ וועלכע גיט די מענלעכקייט צו פאר-פאלגן און מ'שטפן די מל-המה-פארברעכערס און די נרויזע מעשים וואס זיי האבן ציטן. דאס געזעץ וואס גיט זיין נאך 20 יאר און דעם 8-טן מאי 1965 זעלבן זאל עקס הערשן ארום, זאל אויסהערן סיי וועלכע פרא-צערד פון פארפאלגן און מ'שטפן די פארברעכערס, ס'הייסט אז דאס געזעץ איז פארעלערט מען יארן.

ס'איז אמת אז די לעצטע צייט האט מען געמאכט פרא-צעסן קעגן א ריי נאציסטן פונעם אוישוויצער לאגער (דער פראצעס פון פראנק-פורט) פון מערשלינגער (דער פראצעס פון דייטשלאנד) און מ'האט געענדיגט פראצעסן דורן קעגן די קארפאלע פון דער היטלער-באנדע ווי באמאדע, היטלער'ס שטע-פארברעכער, היינריך מיכלער, דער פון געשטאפן, דער פארוואקסער, אונדערע וועלכע זיי האבן אויף א סיי אונטער מיטן חוק, אפילו נאך דעם 8-טן מאי 1965, זאלן זיי קענען צוגעשטעלט ווערן צום פרייז.

גור, האט זיך מיט די ביז איצט פארמישטע און ביז היינט אנדערשטע גענעריקטע פון די פארברעכער?

אין פראנקליקע זענען אויס-געהרגעטע יודן זיבן הונ-דערט טויזנט יודן-לייבנס 700.000 - טויזנט פון וואר-שע, נאך דעם געפאלן האבן דאס גע-טוהן פאר זיין ערשטע וועלכע ווערן געטויטעט אין דיסע-דארף?

ערב שבת

ל. בערטיש

ערב שבת - אייביק שיינקייט וועקט אין מיר א צארט געפיל. איך זע מיין זיסע קינדער-היים, ווען דער טאטע איילט אין שול.

כ'ע מיין מאמעני - א צנועה, די שטעטערליך - מחיה פריש, רעשן שטיל וויאזוי די בינען, פארצינדק דעם שבת-טיש.

פאלענדיקע לעכטער שטייט און א חלה ז'צוגעגרייט; עפעס שמעקט מיט א מנוחה - א מין זיס צופרידענקייט.

שיינע, קלארע, ווייסע ליכטלעך שטאנן זיך מיט רויטע פלאמען, און א ברכה שוועט אין שטיל ביים ליכט צינדן פון דער מאמען.

ב'י איר בענטשן, ביי איר זיפצן ווען דערמאנט ד'וידעס, באבעס... קומט די שכינה, מילד און ווארעם און פארהייליקט עונג שבת!

5252525252525252 • • 25252525252525252

תפילה פון הרב בערל יאסער פון בריטשעווא

„צום אייביקן אנדעק פון אייביקן אומקום פונעם אייביקן פאלק, אויף אייביק, אין סוף פון לידן און גענוי, פון שווערע פון ענדלעכער מונומען אין ישראל, ווייט פון די קרובים און נאנטע, עלטערן און קינדער, זינגלענען און בבדוקע זקנים, פארברעכערס דורכן מוים אין מאסן-קברים, האבן זיי זיך מער גיטע צעשיידט, מוים פון הונגער און אומקום פון קליט, פארשעפט אין שקלאפרייט, און בארויבט פון פרייהייט, מארטורע אויף דער וועלט, קרבנות פון דעספאטיזם, צונויפגעקליפט ביים לעבן און נאך מוים צווישן מונומען קדושים זאלן דערמאנט ווערן אויך די אייגענע קליטע אויף דעם ייטשן, אייביק זאל זיין ווער אנדעק!“

די מנולים האבן געזען מיט סאדיום מיט פארנעמען, אין דער צייט ווען דער נאציזם האט געהערשט אין אייראפע? געלומט אויס אז אויב ס'איז זי געלונגען זיך אויסצובאמאלן - און אז זי האבן דאס גע-קענט מ'זי האט גיט, וועלן זיי דאס סתמא קענען נאך א האלב יאר - זאלן זיי, נאך דעם וואס דאס געזעץ וועט אריין אין קראפט, שפאצירן פראנק און פריי מיט חנה, זיך אפערירן בארימען מיט זייערע „מעשים טובים“ אין פארט, זיין לעבעדיקע ביישפיל פאר דער פראפאגאנדע פון פאטיוס, ראסיוס און אנט-סעמיס וועלכע זענען נאר גענוג פארשפרייט אין אסר מקומות אויף דער וועלט.

דערפאר זאל מען נישט געבן קיין איין רוצה די מענט-לעכקייט זיך ארויסצורייסן פון דער

חנוכה-פיערונגען

דער יום-טוב-חנוכה, איז הארץ אויך געווען פונעם דער יידישער קהלה מיט דערהויבנקייט, און דער ביליאנסקע-זאל פון דער נאציאנאלער אויף דעם 8 דעצעמבער 1964 פארגעקומען די שטארקע-געלע חנוכה-סעודה, אין וועלכער האבן אנטלעכענען די אנט-רע פון דער פערטע-אויס-ווי-דישע קהלה (מ) פון דער ר.פ.ר, און פון דער ברויטער-מחלה, רכנים, שוה"מ, מלמדים, גבאים פון די שול א.א.וו. זיבן און י.א.מ. האבן געהאלטן דריטע סעניויר-דיווא, און דער אהרונ-קאס נויאל מ'הל, פרייענע פון דער ברויטער-מחלה, ווייטער קהלה, האט געקענט איבער דער בא-דייטונג פון חנוכה, דער אויבער-הויפט.

רומענישער אנסאמבל, פערניצא אין ישראל

א חודש צייט האט דער רומענישער אנסאמבל „פערניצא“ גאסט-טראגט אין ישראל. די שווייט פון דער רומענישער קונסט און פאלקלאר, האט די ישראל פונטלעכקייט געוואלט א וואונדער-בלוט-פנים.

אין דער גאלא-פארגעשטעלט פונעם 12-טן אקטאבער 1964, איז „הילה-החברות“ וואל-אביב, איז דער אנסאמבל פון 20 טעטער און זינגער, אויפגענומען געווארן מיט שטורמישע אואציעס.

דער „הברק“ שרייבט אז די פארשטעלונג פון דער „פע-ריניצא“ איז געווען איינע פון די בעסטעס, וועלכע איז ביי אצינד פארגעקומען אויף דער הילה-החברות-הכנסת.

דער „קול-העם“ ווייזט אן אז דער שטארקע איז געווען באגייסטערט, און די שטורמישע אואצעס האבן באוויזן דעם גרויסן ערפאלג.

צווישן דעם פובליקום און די ארטיסטן האט זיך געשאפן א וואונדער פארבינדונג וועלכע האט, אויך דערמיט, באוויזן דעם גאנצן גרויסן ערפאלג פון די פארשטעלונג.

